

Pray György *Epitome Rerum sub Josepho II. Leopoldo II. et Francisco I. regibus Hungariae gestarum* című műve

Dolgozatom lényegi részét Pray György (1723–1801) jezsuita történetíró kéziratban maradt művének, az *Epitome Rerum sub Josepho II. Leopoldo II. et Francisco I. regibus Hungariae gestarum*nak a szöveggözlése képezi. A mű, ahogyan azt a cím is sugallja, egy rövid lélegzetű, vázlatjellegű munka. Témája a három uralkodó, II. József, II. Lipót és I. Ferenc magyar királyok regnálása alatti fő bel- és külpolitikai események egyes évekhez kapcsolódó ismertetése. Az időszak, amelyet az írás átfog, az 1780-tól, vagyis II. József trónra lépésétől, egészen 1801 áprilisáig, a koppenhágai ütközetig tartó huszonegy esztendő. Prayt súlyos betegsége, majd 1801 szeptemberében bekövetkező halála akadályozta meg abban, hogy folytassa az írást.

A szöveggözlés a műnek az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában fellelhető példányának (Quart. Lat. 310.) szövegén alapul. Az ettől különböző szövegváltozatokat, így a végleges szöveg alapján készült egyik másolat, valamint Pray saját kezű piszkozatpéldányának eltéréseit kritikai apparátus formájában jelöltem. A műhöz végjegyzet formájában írt magyarázó (tárgyi) jegyzetek is kapcsolódnak.

A szöveggözlést egy bevezető tanulmány előzi meg, mely két nagyobb tematikai egységből áll. Az első rész Pray utolsó, nagyobb volumenű történetírói vállalkozásával, a *Historia regum Hungariae*val (Buda, 1801) foglalkozik. Pray ennek, a honfoglalástól egészen Mária Terézia 1780. évi haláláig vezetett, három kötetes királyságtörténetének, vélhetőleg a folytatásaként kezdte el az *Epitome* írását. A tanulmány első részében ezért a *Historia regum Hungariae* keletkezési körülményeit, lényeges tartalmi elemeit, és az olvasóközönség részéről történő fogadtatását kívántam bemutatni.

A *Historia regum Hungariae* megírásával a bécsi udvar bízta meg Prayt 1788-ban, aki mint *historiographus regius*, történetírói tevékenységét az udvar szolgálatába állította. A császár távlati céljai között szerepelt ugyanis a magyar államjog és a rendi alkotmány megváltoztatása. A király eredetileg egy ún. *historia statistica* (államtörténet, *Staatsgeschichte*) megírására adott megbízást Praynak, amely az említett alkotmánymódosító törekvések történeti alátámasztását szolgálta volna. Prayt a mű megírása során két erőteljes vélemény befolyásolta. A bécsi udvar részéről Izdenczy József államtanácsos az aktuálpolitikai érdekek szolgálatába akarta állítani a készülők munkát.

Skerlecz Miklós ezzel szemben egy szakmai-tudományos megközelítést javasolt Praynak, amennyiben a korban igen népszerű statisztikai (lényegében országleírás körébe tartozó) művek szempontrendszerét tartotta követendőnek egy államtörténet számára.

Az 1801-ben megjelent *Historia regum Hungariae* nem *historia statistica*, amennyiben az állam részterületeinek változásait nem követi nyomon a történeti események folyamában. Az államszervezet fő összetevőinek kialakulását és változásait a 155 oldalnyi terjedelmű bevezetés, a *Notitiae praeviae* van hivatva bemutatni. Ezt követően azonban a mű nem más, mint Magyarország rövid, összefoglaló történelme 1780-ig.

A *Historia regum Hungariae*ban lezárt eseményismertetés az *Epitomé*ban folytatódik II. József trónra lépésével. A bevezető tanulmány második felének témája maga az *Epitome*. Ez utóbbi részben térek ki a mű példányaira, azok történetére, a mű keletkezési körülményeire, a Pray által idézett forrásokra is. A mű rövid tartalmi bemutatása után a szövegközlés alapelveit, illetve az annak során felmerült nehézségeket, illetve az ezek megoldását ismertetem.